

Strazburg, 8 Aralık 2009

**DEMOKRATİK BİR TOPLUMDA
HÂKİMLER İLE SAVCILAR ARASINDAKİ İLİŞKİLER
HAKKINDA AVRUPA KONSEYİ BAKANLAR KOMİTESİNİN
DİKKATİNE SUNULAN AVRUPA HÂKİMLERİ
DANIŞMA KONSEYİNİN (CCJE) 12 (2009) SAYILI GÖRÜŞÜ VE AVRUPA
SAVCILARI DANIŞMA KONSEYİNİN (CCPE) 4 (2009) SAYILI GÖRÜŞÜ**

CCJE ve CCPE tarafından müştereken kabul edilen bu Görüş, “Bordeaux Bildirisi” olarak adlandırılan bildirinin yanı sıra bir Açıklayıcı Not içermektedir.

BORDEAUX BİLDİRİSİ

“DEMOKRATİK BİR TOPLUMDA HÂKİMLER VE SAVCILAR”¹

Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE) ile Avrupa Savcılar Danışma Konseyi (CCPE), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin hâkimler ile savcılar arasındaki ilişkiler konusunda bir görüş hazırlanması talebi üzerine aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

1. Hukukun üstünlüğünün adil, tarafsız ve etkili bir yargı yönetimiyle güvence altına alınması toplumun yararına. Cumhuriyet savcılar ve hâkimler, yargılamanın tüm aşamalarında bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasını ve kamu düzeninin korunmasını sağlarlar. Bu, sanıkların ve mağdurların haklarına tam bir saygıyı gerektirir. Bir savcının kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararı yargısal denetime açık olmalıdır. Mağdurun davayı doğrudan mahkemeye taşımasına izin verilmesi bir seçenek olabilir.
2. Adil bir yargı yönetimi; mahkemelerin bağımsızlığına, kuvvetler ayrılığı ilkesine ve nihai mahkeme kararlarının bağlayıcılığına saygıyı olduğu kadar iddia makamı ve savunma arasında silahların eşitliğinin sağlanmasını gerektirir.
3. Hâkimler ve savcılar birbirinden farklı ancak birbirini tamamlayan rollerinin düzgün bir şekilde yerine getirilmesi, adaletin adil, tarafsız ve etkili bir şekilde idaresi için gerekli bir teminattır. Hâkimler ve savcılar hem görevleri bakımından bağımsızlığa sahip olmalı hem de birbirlerinden hem bağımsız olmalı ve öyle görünmelidirler.
4. Yeterli düzeyde kurumsal, finansal, maddi ve beşeri kaynağın yargının hizmetine sunulması gereklidir.
5. Hâkimlerin -ve uygulanabildiği ölçüde jürilerin- rolü, savcılık tarafından düzenli olarak önlerine getirilen davaları savcılığın, davalı tarafın veya herhangi bir başka kaynağın haksız etkisi altında kalmaksızın doğru ve düzgün bir şekilde karara bağlamaktır.
6. Kanunların uygulanması ve - uygulanabildiği ölçüde- savcılığın yargılama öncesi aşamadaki takdir yetkisi, savcılarının statüsünün, mümkün olan en yüksek seviyede, hâkimlerinkine benzer şekilde kanunla güvence altına alınmasını gerektirir. Hâkimler de savcılar da karar verme süreçlerinde bağımsız ve özerk olmalı ve görevlerini adil, objektif ve tarafsız bir şekilde yerine getirmelidirler.
7. CCJE ve CCPE, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinin 3. fıkrasıyla ve 6. maddesiyle ilgili yerleşik içtihatlarına işaret eder. Özellikle, Mahkeme'nin yürütme organından ve taraflardan, yargısal yetki kullanmak için kanunla yetkilendirilmiş bir kamu görevlisinden bağımsız olması gerekliliğini kabul ettiği ancak, bununla birlikte daha yüksek bağımsız bir yargı makamına tabi olma durumunu dışlamayan, kararlara işaret ederler. Savcılara yargısal görevler yüklenmesi, özellikle küçük yaptırımlar gerektiren davalarla sınırlı tutulmalı; aynı davayla ilgili kovuşturma yapma yetkisiyle birlikte kullanılmamalı ve sanıkların yargısal faaliyette bulunan bağımsız ve tarafsız bir makam

¹ Bir Açıklayıcı Not'un eşlik ettiği bu Bildiri, CCJE ve CCPE Çalışma Grupları tarafından Bordeaux'da (Fransa) müştereken hazırlanmış ve CCJE ile CCPE tarafından 18 Kasım 2009'da Brdo'da (Slovenya) resmen kabul edilmiştir.

tarafından davalarının karara bağlanması hakkına halel getirmemelidir.

8. Cumhuriyet savcılarının bağımsız bir statüye sahip olması için bazı asgari koşullar gereklidir, özellikle:

- Konum ve faaliyetlerinin savcılık dışındaki herhangi bir kaynağın etki ve müdahalesinden bağımsız olması;
- Maaşlarının yanı sıra mesleğe alınmalarının, kariyer gelişimlerinin, yer değişikliğini de kapsar biçimde mesleki teminatlarının, ki bunlar yalnızca kanuna göre veya kendi rızalarından etkilenmeli, kanunla sağlanan güvencelerle korunması.

9. Hukukun üstünlüğü ile yönetilen bir devlette, savcılık hizmetinin yapısı hiyerarşik olduğunda, savcılar açısından kovuşturmanın etkinliği; yetki, hesap verebilirlik ve sorumluluğun şeffaf çizgileriyle güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Birey olarak savcılara verilen talimatlar yazılı olmalı, kanuna uygun olmalı ve uygulanabildiği ölçüde, kamuya açık kovuşturma ilke ve ölçütlerine uygun olmalıdır. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturma yapma ya da yapmamakla ilgili kararların kanun uyarınca her türlü denetimi tarafsız ve objektif bir şekilde yapılmalıdır. Her durumda, mağdurun menfaatleri göz önünde bulundurulmalıdır.

10. Hukuki sürece dâhil olan tüm meslek mensuplarının ortak hukuki ilkeleri ve etik değerleri paylaşmaları, adaletin düzgün bir şekilde idaresi için elzemdir. Yönetim eğitimi de dâhil olmak üzere eğitim, hâkimler ve savcılar için hem bir hak hem de bir görevdir. Bu tür bir eğitim, tarafsız bir temelde düzenlenmeli ve etkinliği düzenli ve objektif bir şekilde değerlendirilmelidir. Uygun olduğu hallerde hâkimlerin, savcılarının ve avukatların ortak ilgi alanlarına giren konularda birlikte eğitimi, en yüksek kalitede bir adaletin sağlanmasına katkı sağlayabilir.

11. Toplum menfaati, adalet sisteminin işleyişi konusunda kamuyu bilgilendirmesi için medyaya gerekli bilginin sağlanmasını da gerektirir. Yetkili makamlar, özellikle, sanığın masumiyet karinesine, adil yargılanma hakkına ve yargılamalara dâhil olan herkesin özel ve aile hayatı hakkına gerekli özeni göstermek suretiyle bu tür bilgileri sağlamalıdır. Hem hâkimler hem de savcılar, her bir meslek için medya ile ilişkileri konusunda birer iyi uygulamalar kodu veya kılavuz ilkeler hazırlamalıdır.

12. Hem hâkimler hem de savcılar, yargısal konularda uluslararası işbirliğinde önemli aktörlerdir. Farklı devletlerin yetkili makamları arasında karşılıklı güvenin geliştirilmesi ve pekiştirilmesi gereklidir. Bu bağlamda, insan haklarının ve temel özgürlüklerin etkili bir şekilde korunması amacıyla, savcılar tarafından uluslararası işbirliği vasıtasıyla toplanan ve yargılama sürecinde kullanılan bilginin içerik ve kaynak bakımından şeffaf olması ve hâkimlerin ve tüm tarafların erişimine sunulması bir zorunluluktur.

13. Cumhuriyet savcılarının ceza hukuku alanı dışında görevlerinin olduğu üye devletlerde, bu belgede bahsi geçen ilkeler bu görevler için de geçerlidir.

AÇIKLAYICI NOT

I. GİRİŞ:

a. Görüş'ün amacı

1. Özellikle İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı uyarınca temel hak ve özgürlüklere ve hukuk önünde eşitliğe tamamiyle saygı duyulmasını temin etmek, hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir devletin asli görevidir. Aynı zamanda, suç teşkil eden davranışlara karşı etkili tedbirler alınmasını sağlayarak toplumda güvenlik ve adaleti tesis etmek de önemlidir. Demokratik bir devlette toplumun güvenliği, suç teşkil eden davranışlar için verilen cezaların etkili bir şekilde uygulanmasıyla güvence altına alınmalıdır (Bildiri, 1. paragraf).

2. Dolayısıyla, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı, etkili bir adalet sistemini kurmak ve onun işlemlerini sağlamak devletin görevidir. Her ne kadar bu göreve kamu veya özel (avukatlar gibi) sektörden pek çok aktör katılsa da, adaletin bağımsız ve tarafsız bir şekilde işleyişinin sağlanmasında kilit rolü hâkimler ve savcılar oynar.

3. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE) ile Avrupa Savcıları Danışma Konseyi (CCPE), daha önceki görüşlerinde, adaletin etkinliğinin önemli birçok yönünü insan hakları ve temel özgürlüklere vurguyla ele almıştır. Ceza hukuku alanı dışında görevleri bulunan Cumhuriyet savcıları dâhil olmak üzere hâkimlerin ve savcıların ortak hedefinin, adil, tarafsız ve etkili bir adaletin sağlanması olduğunun altı çizilmelidir. Bu Görüş'ün yeniliği, kendi ülkelerindeki meslektaşlarını temsil eden hâkimler ve savcılar tarafından hazırlanmış olması ve hâkimlerin ve savcıların uygulamada hemfikir oldukları konuları ele almasıdır.

4. Bu nedenle metin; her iki misyonun temel yönlerine ve özellikle bağımsızlık, bireysel hak ve özgürlüklere saygı, nesnellik ve tarafsızlık, etik ve deontoloji, eğitim ve medya ile ilişkilere odaklanmaktadır.

5. Mevcut Görüş; Bakanlar Komitesinin 7 Şubat 2001 tarihli Avrupa'daki Hâkimlere Yönelik Genel Eylem Çerçeve Planı ve Bakanlar Komitesinin Ceza Adaleti Sisteminde Savcılığın Rolüne İlişkin 6 Ekim 2000 tarihli Rec(2000)19 No.lu Tavsiye Kararı doğrultusunda, hâkimlerle savcıların yargılama sürecinin çeşitli aşamalarına katkısı bulunan avukatlar, bilirkişiler, zabıt kâtipleri, mübaşirler ve polis memuru gibi meslek mensuplarıyla ilişkileri bağlamında dikkate alınmalıdır.

b. Ulusal sistemlerin çeşitliliği

6. Avrupa Konseyine üye devletlerde birçok hukuk sistemi bir arada bulunmaktadır:

- i. Hâkimler ile savcılar arasında net bir ayrımın olduğu ve *cezai soruşturma yetkisinin* diğer görevlerle birleştirilmediği Müşterek Hukuk (*Common Law*; Anglosakson hukuku) Sistemleri;

- ii. Hâkimler ve savcıların “yargı teşkilatının” bir parçası olduğu ya da tam tersine yalnızca hâkimlerin bu teşkilata ait olabildiği farklı tiplerin gözlemlenebildiği Kıta Avrupası Hukuk Sistemleri

Ayrıca, bu çeşitli sistemlerde savcılığın yürütmeden özerkliği tam ya da sınırlı olabilir.

7. Bu Görüş’ün amacı, AİHM içtihadı ışığında, ortak noktaların yanı sıra farklılıkları da dikkate alarak, uygulanabilir ilke ve yaklaşımların temelini belirlemektir.

8. Görevler ayrılığı güvencesi, hâkimin davanın taraflarına karşı tarafsızlığının temel bir şartını temsil eder. CCJE’nin yargının bağımsızlığı ve hâkimlerin azledilememesine ilişkin standartlar konusundaki 1 sayılı Görüş’ünde (2001) de belirtildiği üzere tarafsızlık, hâkimin konumunu tanımlayan kurumsal güvencelerin ilkidir. Tarafsızlık, ayrıca, nihai kararın ilk usuli güvencelerinden birini teşkil eden iddianamelerin hazırlanması ve ispat yükünün savcılığa verilmesini varsaymaktadır.

9. Dolayısıyla her sistemde hâkimin rolü savcılığinkinden farklıdır. Ancak onların ilgili görevleri yine de birbirini tamamlar niteliktedir. Hâkim ile savcı arasında herhangi bir hiyerarşik bağ yoktur.

10. Savcılık hizmetinin bağımsızlığı, yargı bağımsızlığının vazgeçilmez bir tamamlayıcısıdır. Savcının hem şüphelilerin, hem sanıkların ve hem de mağdurların insan haklarını savunma ve koruma rolü, karar verme konusunda yasama ve yürütmeden bağımsız olduğu ve hâkim ve savcı rollerinin ayrılığının korunduğu durumlarda en iyi şekilde yerine getirilebilir. Hukukun üstünlüğüne dayalı bir demokraside, savcılık politikasının temelini oluşturan hukuktur. (Bildiri, 3. paragraf)

c. Görevlerin özellikleri

11. Savcılar ve hâkimler; görevlerini adil, tarafsız, objektif ve tutarlı bir biçimde yerine getirmeli, insan haklarına saygı göstermeli ve bu hakları korumak için çaba göstermeli ve adalet sisteminin hızlı ve etkili bir şekilde işlemlerini sağlamaya çalışmalıdır.

12. Savcılar, görevlerini yerine getirirken ya takdire dayalı kovuşturma (elverişlilik ilkesi) ya da zorunlu kovuşturma (yasallık ilkesi) sistemine dayanırlar; ancak her iki durumda da sadece bir bütün olarak toplumun geneli adına hareket etmekle kalmaz, belirli bireylere karşı -yani sanığa karşı- adaletli davranmak ve mağdura karşı tüm haklarının gözetilmesini sağlamak gibi yükümlülük de taşırlar. Bu bakımdan ve silahların eşitliği ilkesine hâlel getirmeksizin savcı diğer taraflarla eşit olarak görülemez (Bildiri, 2. fıkra). Savcılar, ayrıca mağdurların görüşlerini ve endişelerini iyice dikkate almalı ve mağdurların hem hakları hem de yargılamanın gidişatı hakkında bilgilendirilmelerini sağlayacak adımlar atmalı veya atılmasını teşvik etmelidir. Savcılar, mevcut deliller üzerinden yapılan tarafsız bir soruşturma sonucunda suçlamanın asılsız olduğu ortaya çıkarsa, kovuşturma başlatmamalı ya da açılmış kovuşturmayı sürdürmemelidir.

d. Mevcut uluslararası belgeler

13. Avrupa Konseyinin çeşitli metinleri ve AİHM’in içtihatları, hâkimler ve savcılar arasındaki ilişkilere dair konuları doğrudan veya dolaylı biçimde ele almaktadır.

14. Her şeyden önce AİHM, hâkimlere hak ve özgürlüklerin koruyucusu sıfatıyla görev verir –

özellikle bkz. 5. madde (özgürlük ve güvenlik hakkı) ile 6. madde (adil yargılanma hakkı)–, ancak savcılara da görev verir (5. maddenin 1a ve 3. fıkraları ile 6. madde uyarınca).

15. Görevlerinden biri de AİHS’i yorumlamak olan AİHM, hâkimler ile savcılar arasındaki ilişkileri etkileyen konular üzerine çeşitli kararlar vermiştir.

16. AİHM özellikle şu hususları ele almıştır: bir kişinin aynı davada hem savcı hem de hâkim olarak görev yapması(1 Ekim 1982 tarihli karar, *Piersack/Belçika kararı*, §§ 30-32), mahkemeler ya da savcılık makamları üzerinde herhangi bir siyasi baskı uygulanmamasını sağlama ihtiyacı (12 Şubat 2008 tarihli karar, *Guja/Moldova kararı*, §§ 85-91), hâkimleri ve savcılarını ifade özgürlüğü bağlamında koruma ihtiyacı (8 Ocak 2008 tarihli karar, *Saygılı ve diğerleri/Türkiye kararı* §§ 34-40), mahkemelerin ve savcılıkların insan hakları ihlallerini soruşturma, yargılama ve cezalandırma konusunda usuli yükümlülükleri (15 Mayıs 2007 tarihli karar, *Ramsahai ve diğerleri/Hollanda kararı* §§ 321-357) ve son olarak da savcılık makamlarının içtihatların standartlaştırılmasına katkısı (10 Haziran 2008 tarihli karar, *Martins de Castro ve Alves Correia de Castro/Portekiz kararı*, §§ 51-66).

17. Ceza usulü alanında AİHM, savcılığın statüsü ve yetkileriyle birlikte AİHS’in 5. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen şartları (“yasayla yargı yetkisini kullanmaya yetkili kılınmış” diğer görevlilerle ilgili) çeşitli somut durumlar bağlamında irdelemiştir (Ayrıca bkz. 4 Aralık 1979 tarihli karar, *Schiesser/İsviçre kararı*, §§ 27-38; *De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda kararı*, §§ 49-50; *Assenov ve diğerleri/Bulgaristan kararı*, §§ 146-150; *Niedbala/Polonya kararı*, §§ 45-47; *Pantea/Romanya kararı*, §§ 232-243 ve 10 Temmuz 2008 tarihli karar, *Medvedyev ve diğerleri/Fransa kararı*, §§ 61, 67-69 vb.). AİHM, ayrıca, telefon dinleme konusunda savcılık makamının statüsünü, yargı yetkisini ve denetim yetkilerini (26 Nisan 2007 tarihli karar, *Dumitru Popescu/Romanya kararı*, §§ 68-86), Yüksek Mahkemelerin müzakerelerinde savcılık makamlarının hazır bulunması konusunu (30 Ekim 1991 tarihli karar, *Borgers/Belçika kararı*, §§ 24-29 ve 8 Temmuz 2003 tarihli karar, *Fontaine ve Berlin/Fransa kararı*, §§ 57-67) ele almıştır.

18. Son olarak, AİHM’nin cezai alan dışında “görünüş doktrini”ne (*doctrine of appearances*) dayalı olan yerleşik bir içtihadı bulunmaktadır. Bu doktrine göre, mahkeme müzakereleri sırasında savcılarının bulunması AİHS’in 6. maddesinin 1. fıkrasına aykırılık teşkil etmektedir (20 Şubat 1996 tarihli karar, *Lobo Machado/Portekiz kararı*, §§ 28-32 ve 12 Nisan 2006 tarihli karar, *Martinie/Fransa [GC] kararı*, §§ 50-55).

19. Avrupa Konseyinin diğer metinleri:

- Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolü Hakkında Rec(94)12 sayılı Tavsiye Kararı, en azından savcılarının AİHM tarafından anlaşıldığı şekliyle yargı yetkisine sahip olduğu ülkelerde hâkimler ile savcılar arasındaki ilişkilerin varlığını kabul etmektedir.
- Bakanlar Komitesinin Ceza Adaleti Sisteminde Savcılığın Rolüne İlişkin Rec(2000)19 sayılı Tavsiye Kararı, hâkimler ile savcılar arasındaki ilişkilerin hâkimlerin ve savcılarının görevlerini düzgün bir şekilde yerine getirmesine kesin surette katkıda bulunmasını sağlayacak genel ilkelerin altını çizerken, bu ilişkileri açıkça vurgular. Bu Tavsiye Kararı, devletlerin “savcılarının hukuki statülerinin, yetkilerinin ve usule ilişkin rollerinin, hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda hiçbir kuşkuya mahal vermeyecek şekilde kanunla tanımlanmasını sağlamak için gerekli önlemleri” almakla yükümlü olduğunu özellikle vurgulamaktadır.

- Bakanlar Komitesinin Ceza Adaletinin Basitleştirilmesine İlişkin Rec(87)18 No.lu Tavsiye Kararı, eskiden sadece hâkimlerin uhdesinde bulunan ve şu anda (asli görevi yargılamayı başlatıp yönlendirmek olan) savcılığa verilen görevlerle ilgili farklı örnekler içermektedir. Bu yeni görevler, savcılık hizmetlerinin yapılanması ve bu görevleri yerine getirecek kişilerin seçilmesine ilişkin ek gereklilikler yaratmaktadır.

II. HÂKİMLERİN VE CUMHURİYET SAVCILARININ STATÜLERİ

a. Hâkimlerin ve cumhuriyet savcılarının iç ve dış bağımsızlığı için güvenceler; bağımsızlıklarının bir koşulu olarak hukukun üstünlüğü

20. Hâkimler ve savcılar birbirilerinden bağımsız olmalı ve aynı zamanda görevlerini yerine getirirken etkin bir bağımsızlık içinde hareket edebilmelidirler. Adalet sisteminde ve genel olarak toplumda farklı görevleri yerine getirirler. Bu nedenle, kurumsal ve işlevsel bağımsızlık konusunda farklı bakış açıları mevcuttur (Bildiri, 3. fıkra).

21. Yargı, herhangi bir dış güçten ve herhangi bir kaynaktan gelen talimatlardan bağımsız olmayı gerektiren bağımsızlık ilkesine ve iç hiyerarşinin yokluğuna dayanır. Yargının ve varsa uygulanabildiği yerlerde jürinin rolü, savcılık ve taraflarca huzurlarına getirilen davaları usulüne uygun olarak karara bağlamaktır. Bu da, iddia ve savunma tarafının her türlü usulsüz etkisi altına girmemeyi gerektirir. Hâkimler, savcılar ve savunma avukatlarının her biri diğerlerinin rollerine saygı göstermelidir(Bildiri, 5. fıkra).

22. Hâkimlerin bağımsızlığına ilişkin temel ilke, AİHS'in 6. maddesinde güvence altına alınmış ve CCJE'nin önceki görüşlerinde vurgulanmıştır.

23. Yargılama işlevi, ilgili kişiler için bağlayıcı kararlar verme ve ihtilafları kanuna göre hukuk temelinde karara bağlama sorumluluğunu ifade eder. Her iki görevi de yapma ayrıcalığı, devletin diğer erklerinden bağımsız bir yargı makamı olan hâkime aittir.² Bu, genellikle, cezai takibatları başlatmak ya da sürdürmekle yükümlü olan savcıların yetkisi dâhilinde değildir.

24. CCJE ve CCPE; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinin 3. fıkrası ve 6. maddesiyle ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yerleşik içtihadına ve özellikle Schiesser/İsviçre davasındaki Mahkemenin "kanunla yetkilendirilen bir yargı görevlisi"nin yürütme organından ve dava taraflarından bağımsız olması gerektiği – ancak bu, daha yüksek ve bağımsız bir yargı makamına tabi olamayacağı anlamına gelmeyeceği – yolundaki kararına atıfta bulunmaktadır (Bildiri, 7. fıkra).

25. Bazı üye devletler, savcılara cezai takibat başlatmak yerine ya da belirli çıkarları korumak amacıyla bazı alanlarda bağlayıcı kararlar alma yetkisi tanımaktadır. CCJE ve CCPE'ye göre savcılara yargı görevleri verilmesi, küçük yaptırımlar gerektiren davalarla sınırlı tutulmalıdır; bu görevler, aynı davayla ilgili soruşturma yapma yetkisiyle birlikte yerine getirilmemeli ve sanığın, yargısal faaliyette bulunan bağımsız ve tarafsız bir makamdan aynı davanın karara bağlanmasını talep etme hakkına hâle getirmemelidir. Bu yetki, hiçbir koşul altında savcılarının,

² Özellikle bkz. CCJE'nin Yargı Bağımsızlığı Ve Hâkimlerin Azledilememesine İlişkin Standartlar Hakkında 1(2001) sayılı Görüş'ü ve hâkimlerin bağımsızlığı, etkinliği ve rolü Hakkında Rec(94)12 No.lu Tavsiye Kararı.

bir hâkime veya mahkemeye başvurma hakkı olmaksızın, bireysel özgürlükleri kısıtlayıcı ve özgürlükten yoksun kılıcı nihai kararlar vermesine olanak sağlamamalıdır (Bildiri, 7. fıkra).

26. Savcılık, varlığı mümkün olan en yüksek düzeyde hukuk kuralına dayanması gereken bağımsız bir makamdır. Demokratik devletlerde, ne meclis ne de hükümetin herhangi bir organı, belirli bir davadaki kovuşturmanın nasıl yürütüleceğini belirlemek için savcılar tarafından alınan belirli bir kararı etkilemeye çalışmaktan uzak durmalı, savcılarını kararlarını değiştirmeye zorlamamalıdır (Bildiri, 8. ve 9. fıkra).

27. Savcılarının bağımsızlığı, görevlerini yerine getirebilmeleri için vazgeçilmezdir; onların hukuk devletindeki ve toplumdaki rollerini güçlendirir, ayrıca adalet sisteminin adil ve etkin bir şekilde işlemesine, yargı bağımsızlığından beklenen tüm faydaların elde edilmesine güvence teşkil eder (Bildiri, 3. ve 8. fıkra). Dolayısıyla, hâkimlere sağlanan bağımsızlığa benzer şekilde, savcılarının bağımsızlığı da savcılarının menfaatine verilen bir imtiyaz veya ayrıcalık değil, ilgili kişilerin hem kamusal hem de özel menfaatlerini koruyan adil, tarafsız ve etkili bir adaletin teminatıdır.

28. Zorunlu veya takdire bağlı kovuşturma ilkeleri doğrultusunda şekillenen savcılık görevi, her ülkedeki mevcut adalet sistemine ve savcının kurumsal düzeydeki ve ceza yargılama usulündeki konumuna göre farklılık göstermektedir.

29. Statüleri ne olursa olsun Cumhuriyet savcıları, cezai olsun ya da olmasın kanuni görevlerini ifa ederken tamamen işlevsel bir bağımsızlığa sahip olmalıdır. Hiyerarşik bir otoriteye bağlı olsunlar ya da olmasınlar, hesap verebilirliklerini sağlamak ve keyfi ya da tutarsız bir şekilde dava açılmasını önlemek için, savcılar kovuşturma yetkilerinin kullanımına ilişkin açık ve şeffaf kılavuz ilkeler sunmalıdırlar. (Bildiri, 9. fıkra).

30. Bu bağlamda CCJE ve CCPE; özellikle, savcılık hizmetinin faaliyetlerinde eşitlik, tutarlılık ve verimliliği teşvik etmek amacıyla Devletlerin, savcılar tarafından münferit davalarda alınan kararlara referans teşkil edecek genel ilke ve kriterleri tanımlamaya çalışması gerektiğini kabul eden Rec(2000)19 No.lu Tavsiye Kararı'nı hatırlatmaktadır.

31. Savcılara verilen talimatlar yazılı olmalı, kanuna uygun olmalı ve uygulanabilir olduğu hallerde daha önce kamuya duyurulan kovuşturma ilke ve ölçütleriyle uyumlu olmalıdır (Bildiri, 9. fıkra).³

32. Kovuşturma yapma kararı ya da kovuşturmaya yer olmadığına dair her karar kanuni gerekçelere dayanmalı, hukuken sağlam olmalıdır. Bir savcının kovuşturma yapma ya da yapmama kararının kanunen incelenmesi – bizzat savcılığın kendisi ya da bağımsız bir yargı makamı tarafından yürütülüyor olmasına bakılmaksızın –tarafsız ve objektif bir şekilde yapılmalıdır. Hem mağdurun hem de diğer ilgili kişilerin menfaatleri her zaman gerektiği şekilde ve özenle dikkate alınmalıdır (Bildiri, 9. fıkra).

33. Hâkim ve savcılarının işlevlerinin tamamlayıcı niteliği, her ikisinin de tarafsız adalet için savcılık ile savunma makamı arasında silahların eşitliğini gerektirdiğinin ve savcılarının her zaman dürüst, objektif ve tarafsız bir şekilde davranması gerektiğinin bilincinde oldukları anlamına

³ Ayrıca bkz. CCPE'nin Savcılarının Ceza Hukuku Alanı Dışındaki Rollerine İlişkin 3(2008) sayılı Görüş'ü.

gelir. Hâkimler ve savcılar şüphelilerin, sanıkların ve mağdurların dürüstlüğüne ve savunma haklarına her zaman saygı göstermek zorundadırlar(Bildiri, 2. ve 6. fıkralar).

34. Hâkimin ve savcının bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünden ayrılamaz. Hâkimler de savcılar da, haklarının ve özgürlüklerinin bütünüyle ve tüm yönleriyle güvence altına alınmasını isteyen toplum ve vatandaşlar adına, ortak menfaatler doğrultusunda hareket ederler. En hassas insan haklarının (bireysel özgürlük, özel hayat, mülkiyetin korunması vb.) en büyük korumaya ihtiyaç duyduğu alanlara müdahale ederler. Savcılar, kanunlara uygun olarak delil toplanmasını ve kovuşturmanın başlatılıp sürdürülmesinin sağlamakla yükümlüdürler. Bunu yaparken de, başta masumiyet karinesi, savunma hakkı ve adil yargılanma olmak üzere, AİHS ve diğer uluslararası hukuk metinlerinin koyduğu ilkelere saygı göstermek zorundadırlar. Hâkimler de huzurlarına gelen davalarda bu ilkelere saygı gösterilmesini sağlamalıdır.

35. Savcının kanunla tanımlanmış mesele ve talepleri, bunları destekleyen fiili ve hukuki unsurlarla birlikte hâkime sunmaya hakkı olsa da, savcı hâkimin karar verme sürecine hiçbir şekilde müdahale edemez ve onun verdiği kararlara uymak zorundadır. Savcı, kanunda öngörülen itiraz hakkı dışında bu kararların uygulanmasına karşı çıkamaz (Bildiri, 4. ve 5. fıkralar).

36. Savcının ve hâkimin eylemleriyle davranışları, objektiflikleri ve tarafsızlıkları konusunda hiçbir kuşkuya mahal vermemelidir. Hâkimler ve savcılar hem kendi görevlerinde bağımsız hareket etmeli hem de birbirlerinden bağımsız olmalı ve bu şekilde görünmelidirler. Gerek tarafların gerekse bir bütün olarak toplumun gözünde, hâkimler ile savcılar arasında en ufak bir işbirliği, göz yumma veya iki işlev arasında bir karışıklık olmamalıdır.

37. Yukarıdaki ilkelere saygı, savcılarının statüsünün, hâkimlere benzer bir şekilde, mümkün olan en üst düzeyde kanunla güvence altına alınmasını gerektirir. Hâkimlerin ve savcılarının görevlerinin birbirine yakın olması ve birbirini tamamlayıcı niteliği; statüleri ve hizmet koşulları bakımından, özellikle mesleğe alınma, eğitim, kariyer gelişimi, disiplin, tayin (yalnızca kendi rızaları veya kanun doğrultusunda gerçekleşmelidir), maaş, göreve son verme ve meslek örgütleri kurma özgürlüğüne ilişkin olarak benzer ihtiyaçlar ve teminatlar doğurmaktadır (Bildiri, 8. fıkra).

38. Hâkimler ve savcılar, yürürlükteki ulusal sisteme göre kendi kurumlarının sevk ve idaresi ile doğrudan bağlantılı olmalıdır. Bu amaçla, hâkimlerle savcılarının kullanımına yeterli mali olanakların yanı sıra altyapı ve yeterli beşeri ve maddi kaynak sunulmalı, bunlar kendilerinin yetkisi altında kullanılmalı ve yönetilmelidir (Bildiri, 4. fıkra).

b. Hâkim ve savcılarının etik ve deontolojisi

39. Hâkimler ve savcılar, tam bir dürüstlüğü yanı sıra gerekli mesleki ve kurumsal becerilere sahip bireyler olmalıdır. Bilerek kabul etmiş oldukları görevlerinin doğası gereği hâkimler ve savcılar sürekli olarak kamuoyunun eleştirisine maruz kalırlar; o nedenle kendilerine, kanunlar çerçevesinde, baktıkları davalarla ilgili bilgi verme haklarını kısıtlamayan bir ölçülülük görevi biçmelidirler. Adalet yönetimindeki başlıca aktörler olarak mesleklerinin onur ve saygınlığını

daima korumalı ve her durumda makamlarına yakışır şekilde davranmalıdırlar⁴ (Bildiri, 11. fıkra).

40. Hâkimler ve savcılar, bağımsızlıklarına ve tarafsızlıklarına olan güveni sarsabilecek her türlü eylem ve davranıştan kaçınmalıdır. Önlerine gelen davaları gereken özenle ve makul bir süre içinde, objektif ve tarafsız bir şekilde değerlendirmelidirler.

41. Savcılar, medyayı kullanarak, belirli bir karara varılması için mahkemeye doğrudan veya dolaylı baskı yapıldığı izlenimi yaratabilecek veya yargılamanın adilliğini zedeleyebilecek kamuya açık yorum ve beyanlarda bulunmaktan kaçınmalıdır.

42. Hâkimler ve savcılar, birbirlerinin mesleklerini düzenleyen etik standartlar hakkında bilgilenecek için çaba sarf etmelidir. Bu birbirlerinin görevlerine yönelik anlayış ve saygıyı artıracak ve böylece uyumlu bir işbirliği olasılığını yükseltecektir.

c. Hâkimlerin ve savcılarının eğitimi

43. En üst düzey mesleki beceri, kamunun gerek hâkimlere gerekse savcılara duyduğu ve kendi rolleri ile meşruiyetlerine zemin oluşturan güvenin bir ön koşuludur. Yeterli mesleki eğitim, performanslarının geliştirilmesine olanak tanıdığı ve böylece bir bütün olarak adaletin kalitesini artırdığı için çok önemli bir rol oynar (Bildiri, 10. fıkra).

44. Hâkimlerin ve savcılarının eğitimi, sadece mesleğe giriş için gereken kabiliyetleri edinmeleriyle sınırlı olmayıp kariyerleri boyunca sürekli devam eder. Meslek hayatlarının tüm yönlerini – mahkemelerin ve savcılık birimlerinin idaresi dâhil – kapsayan bu eğitim, aynı zamanda uzmanlaşma ihtiyaçlarına da cevap vermelidir. Adaletin düzgün işlemesi adına, mesleki vasıfların en üst düzeyde tutulması ve bilginin eksiksiz hale getirilmesi için gereken sürekli eğitim, hâkimler ve savcılar için sadece bir hak değil, aynı zamanda bir görevdir (Bildiri, 10. fıkra).

45. Uygun olduğu hallerde hâkimler, savcılar ve avukatlar için ortak ilgi alanlarına giren konularda ortak eğitim verilmesi, en yüksek kalitede bir adaletin sağlanmasına katkıda bulunabilir. Bu ortak eğitim, ortak bir hukuk kültürü için temel oluşturulmasını mümkün kılmalıdır. (Bildiri, 10. fıkra).

46. Farklı Avrupa hukuk sistemleri, hâkimler ve savcılara çeşitli modellere göre eğitim vermektedir. Bazı ülkeler bir akademi, ulusal bir okul ya da başka uzman kurum kurmuştur; bazıları ise bu yetkiyi belirli organlara vermiştir. Hâkimler ve savcılar için uluslararası eğitim kursları düzenlenmelidir. Her durumda, bu tür eğitimleri düzenlemekten sorumlu kurumun yapısının özerk olmasına dikkat edilmelidir, çünkü bu özerklik kültürel çoğulculuğun ve bağımsızlığın bir teminatıdır.⁵

⁴ Hâkimlerle ilgili olarak, örneğin bkz. CCJE'nin başta etik, uygunsuz davranışlar ve tarafsızlık olmak üzere hâkimlerin mesleki davranışlarını düzenleyen ilke ve kuralları hakkında 3 (2002) sayılı Görüş'ü (2002) ve Bangalor Yargı Etiği İlkeleri (BM ECOSOC tarafından 2006'da kabul edilmiştir) ile Uluslararası Hâkimler Birliği Merkez Konseyi tarafından 17 Kasım 1999'da Taipei'de (Tayvan) kabul edilen Evrensel Hâkimler Şartı. Savcılarla ilgili olarak, bkz. BM'nin savcılarının rolüne ilişkin kuralları (1990) ve 31 Mayıs 2005 tarihinde Budapeşte'de Avrupa Genel Savcılar Konferansında kabul edilen savcılarının etik ve davranış biçimlerine ilişkin Avrupa İlkeleri (Budapeşte İlkeleri).

⁵ Bkz. CCJE'nin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin dikkatine sunduğu, hâkimlerin ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde uygun başlangıç ve hizmet içi eğitimleri konusunda 4 (2003) sayılı Görüşü, 65 ila 72. fıkralar.

47. Bu bağlamda, hâkimler ve savcılarının eğitim kurslarına doğrudan katkıda bulunmaları büyük bir önem arz etmektedir, zira bu sayede birbirlerinin mesleki deneyimlerinden yola çıkarak görüş bildirebilmektedirler. Eğitimler sadece hukukun ve bireysel özgürlüklerin korunmasını değil, aynı zamanda idari uygulamaları ve hâkimlerle savcılarının görevlerini irdeleyen modülleri de içermelidir. Aynı zamanda, dar görüşlü bir yaklaşımdan kaçınmak için ilave avukat ve akademisyen katkıları da gereklidir. Son olarak, eğitimin kalitesi ve verimliliği düzenli olarak ve objektif bir biçimde değerlendirilmelidir.

III. CEZA MUHAKEMESİNDE HÂKİMLERİN VE SAVCILARIN ROLLERİ VE İŞLEVLERİ

a. Ceza yargılaması öncesi süreçte hâkimlerin ve savcılarının rolleri

48. Yargılama öncesi aşamada hâkim, kendi başına bağımsız olarak ya da kimi zaman savcıyla birlikte özellikle de temel hakları etkilediği durumlarda (tutuklama, gözaltı, el koyma, özel soruşturma tekniklerinin uygulanması kararları vb.) soruşturmanın hukuka uygunluğunu denetler.

49. Genel bir kural olarak savcılar, kovuşturmanın başlatılmasına veya devam etmesine karar verirken soruşturmaların hukuka uygunluğunu irdelemeli ve soruşturmayı yürütenlerin insan haklarına riayet edip etmediklerini takip etmelidir.

50. Rec(2000)19 No.lu Tavsiye Kararı, polisin savcının yetkisi altında olduğu ya da polis soruşturmalarının savcı tarafından yürütüldüğü veya denetlendiği durumlarda, Devletin savcının talimat verebilmesini, değerlendirme ve denetim yapabilmesini, ihlallere yaptırım uygulayabilmesini güvence altına almak için etkili önlemler alması gerektiğini belirtmektedir. Polisin savcılardan bağımsız olduğu durumlarda ise bu Tavsiye Kararı, savcılarla soruşturma makamları arasında usulüne uygun ve etkili bir işbirliğini sağlama sorumluluğunun devlete ait olduğunu belirtmektedir.

51. Soruşturmanın, statüsü gereği kendisine yargısal bir yetki verilen savcı tarafından yürütüldüğü sistemlerde dahi, bu çerçevede alınan başta geçici gözaltı olmak üzere önemli özgürlük ihlalleri içeren her türlü tedbirin bir hâkim veya mahkeme tarafından denetlenmesi esastır.

b. Kovuşturma ve duruşma sırasında hâkimler ve savcılar arasındaki ilişkiler

52. Bazı devletlerde savcılar, takdir yetkilerini kullanarak hangi davaların mahkemeye intikal etmesi, hangilerinin mahkemeye intikal etmeden (mağdur ve sanık arasında uzlaşma, tarafların rızasıyla davanın duruşma öncesi çözümü, suçun kabulü ile sürecin kısaltılması, arabuluculuk vb. yöntemlerle) çözülmesi gerektiğine karar verip davaların akışını düzenleyebilir; bu da, yargı üzerindeki yükü hafifletmeye ve kovuşturma önceliklerini belirlemeye yardımcı olur.

53. Ceza adaleti yönetiminin modernleşmesini, topluma intibakını, insani niteliğini ve akılcılığını yansıtan bu tür savcılık yetkileri, mahkemelerin üzerindeki aşırı dava yükünü hafifletmede faydalıdır. Öte yandan, savcılara belirli davaları mahkemeye intikal ettirmeme yetkisi verildiği andan itibaren keyfi davranışları, ayrımcılığı ve siyasi erkten gelebilecek her türlü baskıyı bertaraf etmek ve mağdurların haklarını korumak gerekir. Ayrıca ilgili kişilerin – özellikle de mağdurların – savcının dosyayı mahkemeye götürmeme kararına itiraz etme hakkı olmalıdır. Mağdurun davayı doğrudan mahkemeye taşımasına izin vermek de bir seçenek olabilir.

54. Bu nedenle, ihtiyari (takdire bağı) kovuşturma sisteminin uygulandığı ülkelerde savcı, kovuşturma kararlarında tutarlılığın sağlanması amacıyla kabul edilmiş olan genel ilke veya kriterleri dikkate alarak kovuşturma yapıp yapmama konusunda dikkatli bir değerlendirme yapmalıdır.

55. Savcıların süreç boyunca tarafsızlığı şu şekilde anlaşılmalıdır: Savcılar mahkemeye ilgili tüm gerçeklerin ve hukuki argümanların sunulmasını sağlamak için adil ve tarafsız bir şekilde hareket etmeli ve özellikle sanığın lehine olan delillerin açıklanmasını sağlamalı; sanığın ve mağdurun konumunu uygun şekilde dikkate almalı; tüm delillerin adil yargılama kurallarına göre hâkim tarafından kabul edilebilir yollarla elde edildiğini doğrulamalı ve işkence gibi insan hakları ihlalleri yoluyla elde edilmiş delilleri kullanmayı reddetmelidir(Bildiri, 6. fıkra).

56. Tarafsız bir soruşturma ya da delillerin yeniden incelenmesi sonucunda suçlamanın asılsız olduğu ortaya çıktığında savcılar kovuşturmayı başlatmamalı veya sürdürmemeli, başlamışsa durdurmak için her türlü çabayı göstermelidir.

57. Özü itibariyle, yargılama sırasında hâkimler ve savcılar görevlerini ceza davasının adil bir şekilde görülmesi amacıyla yerine getirirler. Hâkim, savcıların veya soruşturma makamlarının topladığı delillerin hukuka uygunluğunu denetler ve delillerin yetersiz olduğu ya da kanunsuz bir şekilde elde edildiği durumlarda sanığı beraat ettirebilir. Savcıların da mahkeme kararına itiraz etme hakkı olabilir.

b. Yargılamanın tüm aşamalarında savunma tarafının hakları

58. Hâkimler; ceza yargılama usulünün tüm kurallarını uygularken savunmanın haklarına (sanıklara haklarını kullanma imkânı verilmesi, sanıkların suçlamalardan haberdar edilmesi vb.), mağdurların yargılama sürecindeki haklarına, silahların eşitliği ilkesine ve aleni duruşma hakkına saygı göstermelidir, böylece tüm davalarda adil bir yargılama garanti altına alınmış olur⁶(Bildiri, 1, 2, 6 ve 9. fıkra).

59. İddianame, ceza yargılamasında çok önemli bir rol oynar: iddianamenin tebliğ edildiği andan itibaren sanıklar, kendilerine yöneltilen suçlamaların olgusal ve hukuki temelleri hakkında yazılı olarak bilgilendirilmiş olurlar (AİHM'nin 19 Aralık 1989 tarihli *Kamasinski/Avusturya Kararı* § 79). Ceza yargılaması esnasında AİHS'in 6. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen "adil duruşma" kuralı, sanıkların aleyhlerindeki delillere ve suçlamanın yasal temellerine itiraz etme hakkına sahip olmalarını gerektirir.

60. Savcıların soruşturmayı denetlediği ülkelerde, savunma haklarına saygı gösterilmesini sağlamak da savcının görevidir. Ceza soruşturmasının polis veya diğer kolluk kuvvetleri tarafından yürütüldüğü ülkelerde hâkimler, özellikle tutuklu yargılanma konusunda bireysel özgürlüklerin garantörüdür (*habeas corpus*) ve sanığın haklarına saygı gösterilmesini sağlamak onların görevidir.

61. Fakat birçok ülkede hâkim ve savcı ancak soruşturma bittikten ve suçlamaların incelenmesi başladıktan sonra savunma makamının haklarını kullanmasını takip etmekten sorumlu hale gelmektedir. Bu noktada soruşturma makamının tutanaklarını alan savcı ile suçlamaları ve

⁶ Bkz. CCJE'nin terör bağlamında hukukun üstünlüğünün ve insan haklarının korunmasında hâkimlerin rolüne ilişkin 8 (2006) sayılı Görüş'ü.

toplanan delilleri inceleyen hâkim, her sanığın kendisine yöneltilen suçlamanın mahiyeti ve gerekçelerinden en kısa sürede ve kolay anlaşılır bir dille ayrıntılı olarak haberdar edilmesini sağlamaktan sorumludurlar.

62. Savcılar ve hâkimler, ülkelerindeki rollerine bağlı olarak, sanığın savunmasını hazırlaması için yeterli zaman ve imkânı bulmasını, gerektiği gibi savunulmasını, gerekiyorsa vekâlet ücreti devletçe ödenen bir avukat tayin edilmesini, yine gerekirse bir çevirmen görevlendirilmesini ve gerçeklerin tespiti için gerekli adımların atılmasını talep edebilmesini sağlamakla yükümlüdür.

63. Dava mahkeme huzuruna geldiğinde hâkimle savcının yetkileri duruşmadaki rollerine göre farklılık gösterebilir. Her hâlükârda, savunmanın haklarına saygının unsurlarından herhangi biri eksikse, yürürlükteki ulusal sisteme göre hâkim veya savcı ya da her ikisi birden bu duruma dikkat çekebilmeli ve sorunu objektif bir biçimde giderebilmelidir.

IV. CEZA HUKUKU ALANI DIŞINDA VE YÜKSEK MAHKEMELERDE HÂKİMLER VE SAVCILARIN İLİŞKİLERİ

64. Faaliyet gösterdikleri devlete bağlı olarak, savcıların ceza hukuku alanı dışında görevleri ve işlevleri olabileceği gibi olmayabilir de.⁷ Savcıların bu görev ve işlevleri; medeni hukuk, idare hukuku, ticaret hukuku, sosyal güvenlik hukuku, seçim hukuku, iş hukuku, çevrenin korunması yanı sıra reşit olmayan kişiler, engelliler ve dar gelirli vatandaşlar gibi zayıf durumdaki hassas grupların sosyal haklarının korunmasını kapsayabilir. Savcıların bu bağlamdaki rolü, hâkimlerin nihai karar sürecini haksız bir şekilde etkilemelerine izin vermemelidir (Bildiri, 13. fıkra).

65. Savcıların bazı ülkelerde Yüksek Mahkeme önünde sahip oldukları rol de kayda değerdir. Bu rol, Avrupa Toplulukları Adalet Divanında önündeki başsavcının rolüyle kıyaslanabilir. Bu yargı yerlerinde Başsavcı (veya dengi), taraflardan biri değildir ve devleti temsil etmez. Başsavcı, her davada ya da yalnızca özel ilgi gerektiren davalarda mahkemenin karşılaştığı tüm hukuk meselelerinin çözülmesi için sonuçlar ortaya koyan ve kanunların doğru uygulanmasını sağlayan bağımsız bir makamdır.

66. Demokratik bir toplumda hukukun üstünlüğünün bir gereği olarak, savcıların tüm bu yetkileri ve bu yetkilerin kullanılmasına ilişkin tüm usuller, kanunla açık ve kesin bir biçimde düzenlenmelidir. Savcılar, ceza hukuku alanı dışında faaliyet gösterirken, hâkimin veya mahkemenin münhasır yetkisine saygı duymalı ve özellikle AİHM içtihadı tarafından geliştirilen şu ilkeleri dikkate almalıdırlar:

- i. Savcıların mahkeme süreçlerine katılması, mahkemelerin bağımsızlığını etkilememelidir;
- ii. Kuvvetler ayrılığı ilkesine, bir yandan savcıların ceza hukuku alanı dışındaki görev ve faaliyetleri, diğer yandan mahkemelerin insan haklarının korunmasındaki rolü çerçevesinde saygı gösterilmelidir;
- iii. Kamu yararını temsil etme yetkileri saklı kalmak kaydıyla savcılar, diğer taraflarla aynı hak ve yükümlülüklerle sahip olmalı ve mahkeme süreçlerinde ayrıcalıklı bir konumda olmamalıdır (*silahların eşitliği ilkesi*);

⁷ Örneğin bkz. CCPE'nin Savcıların Ceza Hukuku Alanı Dışındaki Rollerine İlişkin 3 (2008) sayılı Görüş'ü.

- iv. Savcıların kamu yararını ve bireylerin haklarını savunmak için toplum adına yürüttükleri faaliyetler, AİHM'nin içtihadı dâhil olmak üzere çeşitli uluslararası yükümlülükler doğrultusunda belirlenmiş istisnalar dışında nihai mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ilkesini (*res judicata*) ihlal etmez.

Bildiri'de belirtilen diğer ilkeler, savcıların ceza hukuku alanı dışında icra ettiği tüm görevlere gerekli değişiklikler yapılarak (*mutatis mutandis*) uygulanır (Bildiri, 13. fıkra).

V. HÂKİMLER, SAVCILAR VE MEDYA (Bildiri, 11. fıkra)

67. Medya, genel olarak demokratik bir toplumda, özel olarak da yargı sistemiyle ilgili olarak önemli bir rol oynamaktadır. Toplumda adalet kalitesi algısı, adalet sisteminin nasıl işlediğine dair medyada yer alan haberlerden büyük ölçüde etkilenir. Aleniyet, davacıları ve sanıkları şeffaf olmayan bir adalet yönetimine karşı koruduğu için adil bir yargılamanın gerçekleşmesine de katkıda bulunur.

68. Medyanın ve kamuoyunun ceza ve hukuk davalarına artan ilgisi, medyaya gerek mahkemelerden gerekse savcılardan objektif bilgi akışını sağlama ihtiyacını arttırmıştır.

69. Demokratik bir toplumda mahkemelerin halka güven telkin etmesi temel öneme sahiptir.⁸ Yargılamaların kamusal niteliği, mahkemelere olan güvenin sürdürülebilmesinin temel araçlarından biridir.

70. Avrupa Konseyi bünyesinde bu konuyu ele alan iki ana belge bulunmaktadır: a) Ceza Yargılamalarıyla İlgili Medya Üzerinden Bilgi Aktarılmasına İlişkin Rec(2003)13 No.lu Tavsiye Kararı ile b) CCJE'nin "Adalet ve Toplum" hakkındaki 7(2005) sayılı Görüşü.

71. Toplumun kamuoyunu ilgilendiren konularda haber alma hakkını dikkate alarak; gazetecilere adalet sisteminin işleyişine dair haber ve analizler hazırlamak için, derdest davalarla ilgili olarak hâkimlerin ve savcılarının takdir yükümlülüğüne ve ulusal kanunların öngördüğü sınırlamalara tâbi olmak kaydıyla ve AİHM'nin içtihatları doğrultusunda gerekli bilgiler sağlanmalıdır.

72. Hâkimler ve savcılar gibi medya da masumiyet karinesi⁹, adil yargılanma hakkı, ilgililerin özel hayatına saygı hakkı, bir davaya bakan hâkim ve savcılarının tarafsızlığı ilkesinin ve tarafsızlık görünümünün ihlalden kaçınma ihtiyacı gibi temel ilkelere saygı göstermek zorundadır.

73. Medyada yer alan süregelen bir soruşturma veya davaya ilişkin haberler, sürece müdahale niteliği taşıyabilir ve hâkimler, jüri üyeleri ve savcılar üzerinde uygunsuz etki ve baskıya neden olabilir. Bu güçlüklerin üstesinden gelmek için hâkimler ve savcılar; iyi mesleki becerilere, yüksek etik standartlarına ve görülmekte olan davalar hakkında erken beyanda bulunmamak için sağlam bir iradeye sahip olmalıdır.

74. Medya irtibat personeli, örneğin kamu bilgilendirme görevlileri ya da medya ile iletişim kurmak üzere eğitim almış olan hâkim ve savcı grubu, medyanın mahkeme çalışmaları ve

⁸ Bu konu hakkında bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Olujić/Hrvatistan Davası* (Başvuru no. 22330/05).

⁹ Örneğin bkz. Rec(2003)13 No.lu Tavsiye Kararı'nın Ekinde yer alan I sayılı ilke ve bununla ilgili Açıklama Notu.

kararları hakkında doğru bilgiler vermesine ve ayrıca hâkim ve savcılara yardımcı olabilir.

75. Hâkimler ve savcılar, birbirlerinin adalet sistemindeki özel rollerine karşılıklı saygı göstermelidir. Hem hâkimler hem de savcılar, mesleklerinin medya ile ilişkileri konusunda kılavuzlar veya iyi uygulama kuralları hazırlamalıdır¹⁰. Bazı ulusal etik kuralları hâkimlerin görülmekte olan davalar hakkında kamuoyunun hâkimin tarafsızlığını sorgulamasına yol açabilecek¹¹ ve masumiyet karinesini ihlal edecek açıklamalar yapmasını yasaklamaktadır. Her hâlükârda, hâkimler kendilerini her şeyden önce kararlarıyla ifade etmelidirler; hâkimlerin görülmekte olan ya da hukuka uygun karara bağlanmış davalar hakkında medyaya açıklama yaptıkları durumlarda takdir yetkisi ve sözcük seçimi önemlidir¹². Savcılar, hâkimin muhakeme usulü ya da verdiği hüküm hakkında yorum yaparken dikkatli olmalıdır ve uygun gördüğünde hâkimin kararına itiraz edebilir.

VI. HÂKİMLER, SAVCILAR VE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ (Bildiri, 12. fıkra)

76. İnsan haklarının ve temel özgürlüklerin etkili bir biçimde korunmasını sağlamak amacıyla, özellikle Avrupa Konseyine üye devletler arasında AİHS ve diğer ilgili uluslararası belgelerde ifade edilen değerler temelinde verimli bir uluslararası işbirliğinin gerekliliği vurgulanmalıdır. Uluslararası işbirliği, karşılıklı güven üzerine inşa edilmelidir. Uluslararası adli işbirliği yoluyla toplanan ve adli işlemlerde kullanılan bilgiler, içerik ve köken bakımından şeffaf olmalı ve hâkimlerin, savcılarının ve davanın taraflarının erişimine açık olmalıdır. Uluslararası işbirliğinin kesinlikle yargı denetimine tabi olması ve özellikle savunma hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkını gerektirdiği gibi dikkate alması sağlanmalıdır.

Bu çeviri, HSK Dış İlişkiler ve Proje Bürosu tarafından yapılmış gayri resmi çeviridir.

¹⁰ CCJE'nin "adalet ve toplum" hakkında 7 (2005) sayılı Görüşü'nün 39. fıkrasında hâkimler ve gazeteciler için önerilmiştir.

¹¹ Örneğin bkz. CCJE'nin etik ve hâkimlerin sorumluluğu hakkındaki 3 (2003) sayılı Görüş'ü, 40. fıkra.

¹² Örneğin bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Daktaras/Litvanya Davası* (Başvuru no. 42095/98) ve *Olujić/Hırvatistan Davası* (Başvuru no. 22330/05).